

Лариса Іванівна Лебідь,
завідувач комунального закладу
«Алчевський міський
методичний кабінет»
м. Алчевськ, Україна

УДК 37.015.31

Олена Миколаївна Савицька,
завідувач комунального закладу
ЦФРД № 40 «Червоні вітрила»,
м. Алчевськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

В статті розглядаються поняття одаренності та одарений дитина, основні напрями роботи з психолого-педагогічного просвічення батьків одарених дітей.

Ключеві слова: одаренність, геніальність, оригінальність, неординарність, спеціальна умовна одаренність, особлива система цінностей, надчутливість до проблем, врахованість, найякісніше переживання, підвищена емоційність, амбіційність батьків.

In this article the notions "gift" and "gifted child" are reviewed. The main directions of work with parents of gifted children (their psychological and pedagogic education) are considered.

Key words: giftedness, stroke of genius, originality, personal touch, special cognitive giftedness, the special system of values, hypersensitivity to problems, impressionability, rueful feelings, emotionalism, parental ambitions

Існує щось рідкісніше, тонше, більш дивовижне, ніж обдарованість.

Це здатність визнавати обдарованість інших.

Елбарт Хаббард

Нині спостерігається значний ріст і розвиток нових технологій, а тому зростає потреба суспільства в людях, які володіють нестандартним мисленням, спроможних ставити та вирішувати нові завдання стосовно майбутнього. Адже саме талановиті, обдаровані, здатні до творчості люди створюють нові теорії та технології, пропонують нові шляхи розвитку, рятують нас у кризових ситуаціях.

Кожна родина, кожен батько, як тільки їхня дитина народжується, мріють про те, щоб вона була якщо не геніальною, то хоча б талановитою. Але бути обдарованим зовсім непросто. Особистість обдарованої дитини є надзвичайною.

Поняття «здібності», «обдарованість», «талант», «геніальність» є категоріями психології.

Обдарованість – системна риса психіки, що розвивається упродовж життя і визначає можливість досягнень людиною винятково високих результатів у одній чи декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми. Обдарована дитина – дитина, яка відрізняється яскравими, явними, іноді видатними досягненнями у тому чи іншому виді діяльності, яка випереджає темп розвитку здібностей її однолітків. При цьому умови життя і навчання ровесників є рівними.

Наявні в психології матеріали дозволяють виокремити *три категорії обдарованих дітей.*

1) діти з надзвичайно високим загальним рівнем розумового розвитку за інших рівних умов. Таких дітей більше серед дошкільнят та молодших школярів;

2) діти з ознаками спеціальної розумової обдарованості, наприклад, зі схильностями до математики або іншої галузі науки. Таких учнів більше серед підлітків;

3) діти, які хоча й не досягли з певних причин успіхів у навчанні, але дуже активні в пізнанні, оригінальні за психічним складом, непересічними розумовими резервами. Це випадки, коли можна говорити про потенційну, або «приховану» обдарованість. Розумові здібності таких дітей нерідко розкриваються у старшому шкільному віці.

Обдарованим і талановитим дітям зазвичай притаманні такі риси:

- сильно розвинуте почуття справедливості, що проявляється у ранньому віці, власна система цінностей, високі вимоги до себе та оточення;
- яскрава продуктивна уява;
- сприйнятливості до невербальних (немовних) проявів почуттів інших (наприклад, мовчазного напруження). Пошук причин, пояснень, приводів;
- добре розвинуте почуття гумору;
- підвищене почуття відповідальності, акуратне виконання взятих на себе зобов'язань.

Узагальнених фізичних характеристик стосовно зросту, ваги або зовнішності обдарованих дітей немає.

Найбільш характерною відмінністю дітей з виявами обдарованості є *особлива система цінностей*, у якій найважливіше місце посідає діяльність, що відповідає змісту обдарованості. У таких дітей упереджено-емоційне, особистісне ставлення до діяльності, яка становить сферу їхніх інтересів. Займаючись нею, обдарована дитина вирізняється яскравими, очевидними, помітними досягненнями. Талановиті діти дуже допитливі, самостійні, вперті. Дослідники зазначають, що розумово обдаровані діти одержують задоволення від розумового напруження. Тому їм властиве прагнення пізнання, дослідження навколишнього середовища.

Обдаровані діти випереджають інших у кількості та силі сприйняття подій та явищ. Вони більше бачать, чують, розуміють, ніж інші. Розвиток цієї здатності пов'язаний з умінням змінювати погляд на проблему. Саме надчутливість до проблем часто й забезпечує прорив до невідомого раніше. *Д. Богоявленська*, проводячи експериментальну роботу з дітьми, помітила, що для обдарованої дитини розв'язання завдання не є завершенням роботи. «У цій здатності не “згаснути” в отриманій відповіді, – пише *Д. Богоявленська*, – а “загорятися” в новому питанні, криється таємниця вищих форм творчості, здатність бачити в предметі й щось нове, таке, що не бачать інші».

Такі діти здатні тримати в полі зору одночасно декілька подій. Але варто зазначити, що така здатність до сприйняття тісно пов'язана із вразливістю, що породжується підвищеною чутливістю. Ці діти все сприймають і на все реагують. Те, що звичайна дитина не візьме до уваги, може вразити обдаровану. Деякі події для цих дітей стають джерелом найяскравіших переживань, які іноді змінюють усе життя дитини.

Підвищена емоційність іноді є гнучкою, виявляючись у схильності до бурхливих, яскравих афектів.

В інших випадках вона має прихований, внутрішній характер, виявляючись у надмірній сором'язливості під час спілкування, у труднощах із засинанням, а іноді у деяких психосоматичних захворюваннях. У дитини виникає відчуття незадоволення та відповідні переживання.

Дослідниця *Г. Апостолова* вважає, що часто цьому сприяють завищені очікування дорослих та амбіції батьків. Система пріоритетів дорослих передається дитині. Якщо гордість батьків за успіхи дитини не урівноважується за рахунок їхньої уваги до інших позитивних якостей та моделей поведінки, це може мати негативний вплив на подальший розвиток і все життя дитини. Спочатку дитина засвоює, що її успіхи – це засіб отримати максимальну увагу та любов батьків. Пізніше на цій основі виникає життєва формула: *головне в житті – успіх*.

Сімейне середовище на етапі дошкільного дитинства відіграє значну роль у формуванні творчої особистості. У сім'ї формується ставлення до неординарності, талановитості дитини, що обумовлює згодом формування її самооцінки власних можливостей, активну та пасивну позицію стосовно розвитку своїх можливостей.

Батьки по-різному ставляться до своїх потенційно обдарованих дітей. Деякі вважають, що не варто звертати увагу на фантазії дитини, її допитливість, прагнення до пізнання. У цьому вони бачать лише особливості віку, а не прояв індивідуальності дитини. Інші, навпаки, схильні перебільшувати творчі та інтелектуальні можливості дитини, задовольняючи при цьому своє батьківське марносластво, наголошуючи, що їхня дитина – «талант». Часто буває, що батьки стурбовані створенням ідеальних умов для розвитку «обдарованості» дитини, тому віддають її на навчання до студій, гуртків тощо, керуючись міркуваннями престижу, а не власними інтересами й схильностями дитини. Але така надмірна навчальна діяльність негативно впливає на обдарованість дитини.

Є також і більш численна група батьків, які інтуїтивно відчувають високий творчий потенціал своєї дитини, намагаючись допомогти в його розкритті, при цьому стикаючись з масою труднощів. Основні труднощі полягають, як правило, у виборі оптимального співвідношення між бажаннями, вимогами дорослих, їхнім прагненням й інтересами дитини.

Психологами різних країн проводилось багато досліджень з впливу оточуючого середовища на розвиток дитячого інтелекту. Якщо це середовище яскраве, насичене різними відтінками кольорів, є багато різнобарвних іграшок, привабливі меблі, то воно стимулює інтелект дітей. Проте у всьому потрібна міра, гнучке чергування, сприятливе сполучення. Необхідні також смак, етичність і творчі імпульси батьків, адже головне завдання в сім'ї – пробудити у дитини інтерес.

Науковці виділяють два основних засоби впливу сім'ї на розвиток можливостей дитини, це:

- допомога і стимулювання дитини в одержанні та набутті спеціальних знань та навичок;

– прищеплення дитині своїх цінностей і свого ставлення до тих здібностей і досягнень, які залежать від навчання та практики.

Тому виховання обдарованої дитини повинно починатися з навчання батьків.

У нашому Центрі фізичного розвитку дитини робота з батьками обдарованих дітей реалізується в чотирьох напрямках:

1. *Психологічний супровід сім'ї обдарованої дитини.* Ця робота спрямована на розширення можливостей розуміння обдарованої дитини, покращення рефлексії своїх взаємовідношень з обдарованою дитиною, вироблення нових навичок взаємодії з дитиною, встановлення і розвиток відносин співробітництва і партнерства батьків з дитиною (анкетування батьків з метою ознайомлення з первинною інформацією про дитину, особливостями її характеру, спрямованістю інтересів, здібностями дитини, складання сумісного індивідуального плану або програми розвитку дитини).

2. *Організація інформаційного середовища для батьків:* групові й загальні батьківські збори з використанням різних форм роботи з питань дитячої обдарованості («Як виховувати обдаровану дитину», «Розвиваємо творчі здібності дитини», «Куточок творчості вдома», майстер-класи, світлини та консультації для батьків, фотоконкурси, тематичні сімейні конкурси, виставки дитячих робіт).

3. *Сумісна практична діяльність родини* (підготовка й участь у дослідницькій проектній діяльності).

4. *Підтримка й заохочення батьків у дошкільному закладі* (через газету, на загальних зборах батьків, на святкових ранках).

В організації співробітництва з сім'ями дошкільників щодо виявлення у дітей здібностей до занять з фізичної культури особливу увагу приділяємо постійному удосконаленню форм і методів роботи з дітьми та їхніми батьками. Найбільш ефективно використовуємо такі форми роботи:

– дні відкритих дверей, під час яких батьки ознайомлюються з фізкультурно-оздоровчою роботою, роботою секцій, гуртків, яка проводиться в дошкільному закладі з дітьми;

– уроки здоров'я;

– ранкова та корегуюча гімнастики, гімнастика пробудження і психогімнастика;

– батьківські збори, на яких висвітлюємо важливі й актуальні питання збереження й укріплення здоров'я дошкільників;

– сумісні з батьками спортивні свята й розваги;

– дні здоров'я;

– анкетування й тестування батьків;

– консультації інструктора з фізичної культури та психолога.

Ці форми роботи дозволяють виявити найбільш здібних дітей, у яких є бажання і можливості займатися фізичною культурою не лише в дитячому садку, а ще й в спортивній школі.

Здоров'язбережувальні технології, що використовуються у нашому Центрі, мають узагальнений

характер і передбачають комплексну систему впливу на дитину щодо збереження її здоров'я, розвитку її індивідуальних здібностей та базову вимогу до вибору всіх освітніх технологій.

Використання *пальчикової гімнастики*, як однієї з оздоровчих технологій, сприяє розвитку гнучкості пальців, кисті, долоні, а також розслабленню й відпочинку напружених м'язів руки. Тренування пальців рук впливає на дозрівання мовленнєвої функції у дітей. Пальчикові вправи допомагають розвивати зорову та слухову увагу, координацію рухів, забезпечувати тривалість працездатності.

Для оздоровлення організму та підвищення здібностей у дитини нашими вихователями використовується точковий східний масаж *су-джок*. Він забезпечує можливість дитині самостійно покращити своє самопочуття, загальмувати симптоми застудних захворювань та підняти тонус м'язів стопи.

Також педагоги закладу застосовують таку оздоровчу методику, як *аерофітотерапія*. В усі пори року на майданчику є запашні рослини: взимку – хвойні, з весни до осені – квіти, квітучі кущі та дерева. Під час різних спостережень, екскурсій, цільових прогулянок, роботи на городі вихователь завжди пропонує закрити очі та вдихнути цілющий аромат рослин, квітів, ставить запитання: «Що це так пахне?», вчить дітей розрізняти рослини за запахом. З родинами вихованців теж проводиться відповідна робота, розкривається позитив, який має природа, та її цілющі властивості для фізичного та психічного самопочуття дитини.

Душевний спокій дитини, гармонію, зміцнення духовного стану ставить собі за мету психолог Центру *С. Самарченко*. Вона проводить роботу з навчання дітей любові до себе, людей, життя. Використовуючи у своїй практиці так звані «Етюди для душі», вона впевнена, що лише живучи в гармонії з собою, світом, дитина може бути справді психічно здоровою, що сприяє розвитку індивідуальних схильностей та здібностей. Практичним психологом разом з інструктором з фізкультури розроблено низку комплексів психогімнастики у поєднанні з вправами з оздоровчої дихальної гімнастики *Г. Стрельникової* «Легке дихання», які дають можливість дітям розслабитись. Для навчання дітей основам правильного дихання використовуємо слов'янську народну дихальну гімнастику «Правильне дихання». Уміння управляти подихом сприяє вмінню управляти собою.

Успішно використовується в оздоровчій роботі нашого Центру така технологія розвитку індивідуальних здібностей, як кольоротерапія.

Кольору здавна надавалось магічне значення. Він сприятливо чи негативно діє на людину, адже в людини зір є найважливішим із усіх видів відчуттів.

Вплив кольору на людей неоднозначний і суто індивідуальний. Він має вибірковий характер, і це потрібно враховувати, регулярно працюючи з дошкільнятами. Енергія кольору та колірні відчуття впливають на функції вегетативної нервової системи, ендокринних залоз та інші життєво важливі органи

та процеси в організмі. Так, синій колір заспокоїливо впливає на організм, розслаблює, знімає спазми, зменшує головний біль, знижує апетит. Блакитний колір надає гальмівну дію у стані психічного порушення. Червоний колір активізує, підвищує фізичну працездатність, викликає відчуття теплоти, стимулює психічні процеси. Зелений колір заспокоює, створює позитивний настрій. Рожевий – тонізує при пригніченому настрої, а жовтий – колір радості, спокою, теплоти, нейтралізує негативні дії.

Встановлено, що й вживання овочів і фруктів потрібного кольору, носіння одягу певних відтінків також можуть дати позитивний ефект.

Знання «абетки кольору» – «ліки» для внутрішнього потенціалу розвитку внутрішніх ресурсів людини. Тому педагоги використовують певні кольори у різних аспектах діяльності: від активного руху дітей до хвилинок розслаблення.

Часто у роботі з дітьми, особливо ясельного віку, використовується зоотерапія. Спілкування з тваринами, дотики до них надають дитині можливість відчувати себе не лише спокійно та комфортно, це також виховує багато моральних якостей, насамперед, відповідальності.

Оскільки наш заклад є центром фізичного розвитку дітей, особливу увагу ми приділяємо розвитку спортивних здібностей дітей. У цьому нам допомагають спортивні секції, що працюють у закладі. Такими є секція настільного тенісу (керівник – викладач дитячої спортивної школи), секція художньої гімнастики (керівник – викладач дитячої спортивної школи), секція степ-аеробіки (керівник – інструктор з фізичної культури), секція з розвитку легкоатлетичних напрямків (керівник – інструктор з фізичної культури). Займаючись у цих секціях, діти розвивають свої спортивні здібності, укріплюють здоров'я, а також задовольняють свою потребу у збільшеній руховій активності. Виступи дітей, які займаються у гуртку художньої гімнастики, стали традиційною окрасою усіх свят не лише у межах закладу, а й міста. Діти, які займаються у легкоатлетичній секції, є постійними учасниками щорічної міської спартакіади для дошкільнят «Перші кроки». Варто зазначити, що команда Центру постійно посідає призові місця.

Частина дітей продовжує свій розвиток і в школі. Тому в нас є ким пишатись. Випускники наших гуртків є солістами народного хореографічного ансамблю «Юний металург» та циркової студії «Феєрія». Серед випускників нашого закладу є кандидати у майстри спорту з настільного тенісу, неодноразові призери змагань як українського, так і міжнародного рівня: Фурсов Євген, Канигін Олександр. Призери українських турнірів зі спортивної гімнастики Медведєва Анастасія та Могільна Марія.

Батьки – головна опора обдарованих дітей. Вони повинні подбати про створення для дитини всіх можливостей для навчання, надати необхідну допомогу та емоційну підтримку. Які поради дати батькам, щоб розвинути здібності своєї дитини?

1. *Створення умов для творчого розвитку дитини:* купуйте книжки, ігри, іграшки; забезпечуйте матеріалами для творчості (папір, клей, пластилін); організуйте місце для творчості дитини, дозволяйте їй використовувати непотрібні речі для створення різних конструкцій; дозволяйте вдома змінити порядок речей; запрошуйте спеціалістів для індивідуальних занять музикою, малюванням, іноземною мовою.

2. *Участь батьків у творчому розвитку дитини:*

а) заняття з дитиною: обговорюйте різні проблеми; читайте книжки, відгадуйте загадки, кросворди; малюйте, ліпіть, вирізайте, обговорюйте дитячі телепередачі, слухайте музику, грайте з дитиною; влаштовуйте виставки її робіт, збирайте на різні конкурси; залучайте до тих видів занять, які цікавлять вас; запишіть вірші, ідеї, висловлювання, оповідання дитини.

б) спільний час поза домом: відпочивайте просто неба; у вихідні дні відвідайте парк; виїжджайте за місто; займайтесь спортом; влаштовуйте походи до бібліотеки, на стадіон, у будинок культури.

3. *Стимуляція творчої активності дитини:* заохочуйте бажання дитини досліджувати навколишній світ, допомагайте дитині у пошуку інтелектуальних партнерів серед ровесників і дорослих, з якими вона хоче обговорити цікаві для неї проблеми; показуйте дитині, що ви цінуєте її досягнення, поважайте її інтереси, якщо навіть ви їх не завжди поділяєте.

Лише об'єднавшись, педагоги і батьки можуть зберегти та примножити здоров'я дитини, підвищити рівень її психологічного й фізичного благополуччя. Необхідно завжди пам'ятати, що педагоги та батьки повинні бути не стільки відповідальним за дитину, скільки відповідальним перед дитиною і вести себе з дитиною як з «тим, хто менше тебе, але такий же великий, як ти!».

Історія людства налічує багато тисячоліть. І весь сей час серед нас народжувалися і жили надзвичайні, талановиті та геніальні люди. Їх дуже-дуже багато, і хто знає, може і ви – та талановита дитина, яка вже виросла і не хоче собі в цьому зізнатися.

Використані літературні джерела

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське докільля». – Тернопіль: Мандрівець, 2013.
2. Гильбух Ю. 3. Внимание! Одаренные дети / Ю. 3. Гильбух. – М., 1991.
3. Кульчицька О. І. Знаходимо обдарованих серед дошкільнят / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 2000. – № 3.
4. Лосева А. А. Работа психолога с родителями, одаренными детьми дошкольного возраста / А. А. Лосева // Обдарована дитина. – 1998. – № 5, 6, 7.
5. Белова Е. С. Одаренность малыша: раскрыть, понять, поддержать / Е. С. Белова. – М.: Московский психолого-социальный институт: Фланта, 2004. – 144 с.
6. Доровский А. И. Сто советов по развитию одаренности детей / А. И. Доровский. – М., 1997.